

Föredrag hos Jolosällskapet

Minnesanteckningar GH/ 2007-11-20

Anders Sundelin

Jolo som reporter

Jag undervisar i reportage på journalisthögskolan och folkhögskolor. Jag använder ett antal texter av Jolo, bl.a. Att hänga på macken. Tro det eller inte, men det finns faktiskt de som inte gillar hans texter. Man säger att det känns gammalmodigt, nostalgiskt, sentimentalt. Men jag säger alltid att det här är faktiskt bra vad ni än säger! Vad man än tycker om innehållet eller genren så är det mycket bra text rent objektivt.

Ibland när jag frågar en klass är det kanske en enda på journalisthögskolan som vet vem Jolo är. Det är som om en countrysångare inte skulle känna till Hank Williams. Man kommer inte förbi Jolo.

Jag tycker det är en fröjd att läsa Jolo! Reportaget är, som ni vet, en utdöende konstart. Det är inte så många som hasar sig uppför trapporna och ringer på, eller som går omkring och tjuvlyssnar.

Vad är en reporter? Tja, det är väl i grunden en främling, en som är nyfiken och som är ute efter korta möten. Drivkraften är nyfikenhet, vetgirighet. Och detta var ju Jolos specialitet. Det är så typiskt när han tar sig till Svenska Amerika-liniens biljettkontor – inte i New York utan i Chicago. Svenskstaden! Hans hjärta bankar extra när han tycker sig se svenskättlingar som beställer sina biljetter.

I en antologi som heter The Art of Fact finns reportage i en liknande stil. Förresten, finns Jolo översatt? (Ja, God morgon, Vilda Västern heter Welcome to Tombstone på engelska; 1914 är översatt till finska – enligt Vibeke tittade Jolo på den och sa ”Did I Write This?”)

(Läser Linje 3 till evigheten)

Man ser det luggslitna begravningsföljet på väg till Norra begravningsplatsen framför sig. Mannen i ”en kostym som ska föreställa svart”. Vit fluga. Svart och vitt. Ytterst knapp dialog. Redan namnet på hållplatserna i denna text ger karaktär.

En av veteranerna inom journalistiken, Isidor Källberg - han som träffade landshövdingen Curry Treffenberg under Sundsvallsstrejken 1879 – sa så här: en journalist ska ha mer öra än tunga! Mycket träffande. Mer öra än tunga, tänk på det.

Detaljen! Gud bor i detaljer, säger man. Det handlar om att måla en scen med detaljer. Det är ingen större skillnad mellan att skriva romaner, noveller eller reportage om man har en bra historia. Men det finns en skillnad: reportern får inte hitta på! Det är en överenskommelse med läsaren, en konvention.

Hur beskriver han Igor Stravinskij? – Han kom stödd på en käpp och en nejlika i knapphålet.

Kläder! Hur beskrivs Vilhelm Ekelund? – Plommonstop och en kråsnål som ögat märker först efter en kvart...

Sparsamhet, kort. Tänk på Strindbergs råd till unga författare: stryk, stryk och stryk! Tänker också på Kjell Askildsens ord: - Det skall vare lika morsomt att stryka tre dårlige meningar som att skriva tre bra!

Något centralt hos Jolo är hans blick för förlorarna. Tänk på den finske cyklisten! Myeläinen? Som låg sist dag ut och dag in. Och ta skidåkaren Lars Teodor Larsson, han som till slut grävde ner sin prissamling utanför Sundsvall. Förlorarna är intressantast!

Vad är det viktigaste elementet som särskiljer Jolo? Det måste vara stilen. Det här är svårt att formulera, det är som att prata om musik. Man känner alltid igen en Jolotext när man ser den. Det finns ofta ett vemod, en ton. En ton som man kan känna igen i Steffens formulering om ”de lyckliga människor som dog strax före första världskriget”.

Det finns en Jolovärld. Man får ibland känslan att Jolo vill vara någon annanstans och vara någon annan.

Jolo är för jävlig på att börja. För jävlig! Det är så sant att med första meningen löser man alla större problem. Alla större problem. Ta meningen ”Han var avgjort berusad om än inte full”.

Ordet ”jag”. Någon har sagt: så fort ordet jag dyker upp i ett reportage så vet man att skribenten ljuger! Visst förekommer detta ord då och då, ibland ”vi”. Hos Bang var subjektet ofta ”man”. Jaget är nödvändigt i vissa berättelser, t.ex. reseskildringarna.

”Jag har alltid dragits till stollar men samtidigt varit förskräckt för dem.” Ja, han tycker om stollar, men är samtidigt ängslig.

Jag menar att Jolo hör till de stora författarna, han har en oförliknelig stil och har ständigt nya motiv. Han är definitivt en reporter i världsklass.

EFTERSNACK

Johan Erseus: *Har du någon åsikt om vilken period som var Jolos bästa?*

AS: Det där är svårt att säga när det gäller Jolo. Om vi talar om sportreportagen så tycker jag han blir bättre och bättre, de är bäst i slutet av 60- och början av 70-talet. I övrigt finns ju toppnummer från början av 50-talet. Boken om S:t Petersburg gjorde stort intryck, men att jag var där just då jag läste boken kan ha bidragit. Slipsen i Krakow givetvis.

Vibeke Olsson: *Det du sa om att reportaget är en utdöende art. Den ytliga tidsandan går igen i journalistiken, de som skriver ställer sig hela tiden i vägen för ämnet. De kan eller vill inte underordna sig ämnet.*

AS: Javisst. Det är inte många som går uppför trapporna och ringer på. Det är besvärligt och ovisst. Själv har jag alltid hoppats att ingen ska öppna!

NN: *Tycker du beskrev bra det där med musikaliteten, tonen. Det handlar ju om en rytm och puls i texten.*

AS: Tänker på John McNulty, som skrev i The New Yorker. Han har också det där förlorarperspektivet.

Jag minns en av hans berättelser, det handlade om en större bar. In kom två lodare som gick fram till disken. De beställde varsitt glas vin - vilket de var ensamma om den dagen... Dock räckte inte pengarna riktigt till, så bartendern sa sorry, det blir inget här. De här herrarna såg ut som lufsar, men den ena av dem hade en mycket fin hatt. Den tryckte han ner på ett väldigt snitsigt sätt när han gick. Bartendern stirrade på honom och strax innan lufsarna skulle gå ut genom dörren sa han: - OK, kom tillbaka! De fick sitt vin och gick strax igen. De församlade ölgubbarna stirrade häpet med den outtalade frågan: vad i h—e var detta? Bartendern muttrade till de närmaste: - Såg ni vilken snits han hade med hatten!